

In het laatste cahier van *OverHolland* stond de analyse van enkele opmerkelijke architectonische artefacten van de stad Amsterdam centraal. In deze vierde *OverHolland* breiden we dit onderzoek naar de architectonische opbouw van de hoofdstad uit naar infrastructurele projecten. Net als andere bouwwerken manifesteren ook infrastructurele werken zich in de stad nadrukkelijk als artefacten met een onmiskenbare fysieke en materiële aanwezigheid. Bruggen, dijken, viaducten en tunnels voor auto, trein of metroverkeer dragen evenzeer bij aan de gebouwde identiteit van de stad als openbare gebouwen en woongebieden. De projecten die in deze *OverHolland* worden geanalyseerd, illustreren deze stelling.

De centrale rol van het ontwerp in dergelijke stedelijke artefacten wordt onder de noemer ‘het stedelijk project’ besproken in een bijdrage van François Claessens en Endry van Velzen. In plaats van een planologische en stedenbouwkundige benadering, die door zijn grote schaal vaak in abstractie en vaagheid gevangen blijft, bepleiten de auteurs de noodzaak van een aanpak van stedelijke transformatie op de middenschaal die via concrete en dus bediscussieerbare voorstellen werkt.

In drie artikelen wordt vervolgens de concrete architectonische gedaante van enkele grote infrastructurele projecten in Amsterdam tegen het licht gehouden. Ed Taverne bespreekt de vroeg twintigste-eeuwse doorbraak van de Raadhuisstraat tegen de achtergrond van de aandacht voor het stadsgezicht in zowel de schilderkunst als architectuur van die tijd. Vervolgens wordt de aandacht gericht op twee actuele projecten die qua omvang en betekenis de schaal van de stad ruimschoots overstijgen. Roberto Cavallo analyseert de huidige transformatie van het Centraal Station die hij plaatst in een reeks van interventies sinds de oorspronkelijke bouw aan het einde van de negentiende eeuw. Filip Geerts zet de ontwikkelingen van het immer uitdijend bouwwerk Schiphol op een rij.

In dit cahier wordt tevens aandacht besteed aan architectonische interventies in obsoleete industriële gebouwen. Tamara Rogić tracht aan de hand van een analyse van enkele ontwerpvoorstellen voor het Tate Modern in Londen verschillende architectonische benaderingen voor de omgang met bestaande artefacten te formuleren. In de rubriek Polemen geeft Henk Engel ten slotte zijn kritische visie op het recente Team X-onderzoek aan de TU Delft. Het betreft een uitwerking van een voordracht gehouden op de conferentie *Keeping the language of modern architecture alive* in Delft in januari 2006.